

Maria Soukko

BIOLOGISTEN LASTEN SUHDE PERHEESEEN
SIJOITETTUIHIN LAPSIIN

Sosiaalialan koulutusohjelma
2013

BIOLOGISTEN LASTEN SUHDE PERHEESEEN SJOITETTUIHIN LAPSIIN

Soukko, Maria
Satakunnan ammattikorkeakoulu
Sosiaaalialan koulutusohjelma
helmikuu 2013
Ohjaaja: Kumpulainen, Pasi
Sivumäärä: 24
Liitteitä:

Asiasanat: perhe, sijaisperhe, perhehoito, ammatillinen perhehoito, biologinen lapsi

Opinnäytetyöni käsittelee sijaisperheen biologisten lasten suhdetta perheeseen sijoitettuihin lapsiin sekä heidän tarvettaan tukitoimiin. Tutkimuksen tarkoituksena oli kerätä biologisten lasten kokemuksia sijaisperheessä elämisestä ja kasvamisesta sijaislasten kanssa sekä heidän tuentarpeestaan. Sijaisperheen biologisiin lapsiin on kiinnitetty vähemmän huomiota verrattuna sijaislapsiin tai sijaisvanhempiin. Halusin saada tutkimuksen avulla biologisten lasten äänen kuuluviin ja tuoda heidän kokemuksiaan esille.

Tutkimukseen haastattelin kuutta sijaisperheen biologista lasta Pirkanmaan alueelta, jotka olivat olleet alle 10-vuotiaita ensimmäisen sijaislapsen heille muuttaessa. Tutkimuskysymyksinä olivat: Miten biologiset lapset otettiin huomioon, mitä ajatuksia heissä heräsi ja olisivatko he jossakin vaiheessa kaivanneet tukea? Käsitelen työssäni myös perheen ja sijaisperheen käsitettä sekä niiden merkitystä lapselle. Avaan myös käsitettä biologinen lapsi sekä häntä osana sijaisperhettä.

Tutkimuksesta voitiin päätellä, että biologiset lapset olivat kokeneet sijaislapsen positiivisena asiana ja kasvaneet sisaruksina yhdessä sijaislapsen kanssa. He eivät kokeneet elämää sijaisperheessä mitenkään erikoiseksi. Biologiset lapset eivät muistaneet saaneensa tukea tai tukitoimia, eivätkä kokeneet niiden olleen tarpeellisia. Haastatteluista pystyi kuitenkin päättelemään, että nuoremmat haastateltavat olisivat voineet aikaa viettää myös jonkun aikuisen kanssa, jolta olisi saanut jakamatonta huomiota. Tutkimuksen perusteella voi päätellä, että sijaisperheen biologisia lapsia otetaan vielä vähän huomioon. Biologisten lasten huomioiminen olisi kuitenkin tärkeää, vaikka he eivät sitä tuo suorasti esiin.

Kuten aiemminkin on tutkimuksissa todettu, että tällä osa-alueella olisi sijaisperheiden kanssa työskentelevillä kehitettävää. Tähän epäkohtaan on PRIDE-valmennuksessa kiinnitetty huomiota ja tulevaisuudessa myös biologisia lapsia valmennetaan sijaislapsen muuttoon.

THE RELATIONSHIP BETWEEN BIOLOGICAL CHILDREN, AND CHILDREN PLACED IN FOSTER FAMILIES

Soukko, Maria

Satakunnan ammattikorkeakoulu, Satakunta University of Applied Sciences

Degree Programme in Social healthcare

February 2013

Supervisor: Kumpulainen, Pasi

Number of pages: 24

Appendices:

Keywords: family, foster family, family care, professional family care, biological child

In this thesis I will look into the relationships between biological and fostered children in foster families, and whether the biological children possess a need for supporting actions. The main goal of the research was to gather information about the biological children's experiences about what it is like to grow up in foster families alongside with foster children and whether they were in need of support at any point. In the past, the biological kids have been paid less attention to in comparison with the fostered kids and the parents. Through this research my intention was to give them a voice of their own and bring their experiences forward.

During the research project I interviewed six children living in foster families in Tampere Region. All of them were under the age of ten when the first foster child moved in. The questions asked were: How were the biological children paid attention to, what kind of thoughts were provoked and were they in need of some sort of support at any point. In my work I am handling the concepts of family and foster family, and what meanings they possess for a child. Furthermore I am discussing the concept of a biological child as a part of a foster family.

Based on the results one can draw conclusions, that the biological children had positive reactions towards the foster child, and that they had been raised alongside each other as siblings. Furthermore, they did not consider living in a foster family to be anything extraordinary. When looking back, the biological children did not remember receiving any kind of support efforts, but they felt that such measures were not necessary. However, based on the interviews it can be said that some of the youngest respondents might have needed some time alone with an adult for undivided attention. As a research result it can be said that not a lot of attention is paid to the biological children in foster families, and that it is truly important although the children themselves might not bring it up.

As proven in earlier studies, people working with foster families have aspects to improve when it comes to this sector. This result has been taken into consideration in PRIDE-coaching, and in the future the biological children are being prepared for the process of living with a foster child.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	5
2	PERHE	6
2.1	Mitä tarkoitetaan perheellä?.....	6
2.2	Sijaisperhe.....	7
3	BIOLOGINEN LAPSI	8
3.1	Biologisen lapsen elämä sijaisperheessä.....	8
3.2	Biologisen lapsen huomioiminen osana prosessia.....	10
4	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	11
4.1	Tutkimuksen tehtävä.....	11
4.2	Tutkimuksessa käytettävät menetelmät	11
4.2.1	Teemahaastattelu	11
4.2.2	Aineiston analyysi	13
4.3	Haastattelututkimukseni haasteellisuus	14
5	TULOKSET	15
5.1	Biologisten lasten huomioonottaminen	15
5.2	Ajatuksia sijaislapsesta	16
5.3	Tuen tarve	18
5.4	Yhteenveto	19
6	TUTKIMUKSEN EETTISYYS.....	20
7	POHDINTA.....	21
	LÄHTEET	24

1 JOHDANTO

Opinnäytetyöni aiheena on käsitellä sijaisperheen biologisten lasten elämää, kasvamista sijaisperheessä sekä koota heidän ajatuksiaan sijaislapsista osana perhettä. Sijaisperheistä ja sijaislapsista on tehty paljon tutkimuksia sekä kirjoitettu kirjoja. Huomiotta usein jäävät kuitenkin sijaisperheen biologiset lapset sekä heidän kokemuksensa sijaisperheessä elämisestä. Halusin saada heidän äänensä kuuluviin ja kerätä heidän kokemuksiaan sekä ajatuksiaan. Aiheen valintaan vaikutti suuresti myös oma mielenkiintoni asiaa kohtaan. Halusin opinnäytetyöni liittyvän lastensuojeluun, koska koen sen mielenkiintoiseksi alueeksi. Minua kiinnostaa suuresti myös sijaisperheet ja arvostan suuresti heidän työtään, joten halusin opinnäytetyössäni yhdistää lastensuojelun sekä sijaisperheen. Lukiessani kirjallisuutta liittyen sijaisperheeseen ja havahduin miten vähän niissä käsitellään sijaisperheiden biologisia lapsia. Paljon oli kerätty kokemuksia sijaislapsilta ja sijaisvanhemmilta sekä eri ammattilaisilta, mutta biologisilta lapsilta ei juuri lainkaan. Myös tehdyissä tutkimuksissa painottuvat enemmän sijaislapset sekä sijaisvanhemmat. Biologiset lapset ovat kuitenkin yhtä tärkeässä roolissa perheessä kuin muutkin. Halusinkin saada tietää mitä kuuluu perheiden biologisille lapsille ja miten he asian kokevat. Aihe nousi myös ajankohtaiseksi vuoden 2012 alussa astuneen lakimuutoksen myötä, jonka jälkeen lapset on sijoitettu ensisijaisesti perhehoitoon laitoshoidon sijaan.

Opinnäytetyössäni avaan myös käsitteitä perhe ja sijaisperhe sekä biologinen lapsi. Käsittelen perhettä ja sen merkitystä lapselle varhaislapsuudessa. Kerron myös sijaisperheestä eli perhehoitoa antavasta perheestä ja sen eri muodoista. Pohdin myös biologista lasta osana sijaisperhettä sekä hänen osuuttaan prosessissa kun heille muuttaa sijaislapsi.

Haastateltaviksi halusin henkilöitä, jotka olivat olleet alle 10-vuotiaita ensimmäisen sijaislapsen muuttaessa heille. Halusin nimenomaan kuulla miten lapsi kokee elämän sijaisperheen biologisena lapsena ja miltä se nimenomaan lapsen maailmassa on tunnut. Tarkoituksena oli myös selvittää heidän kokemuksiaan erilaisista tukitoimista ja kartoittaa niiden tarvetta. Yhteistyökumppaninani oli Pirkanmaan perhehoitoyhdistys, jonka kautta tavoitin haastateltavat. Haastattelut toteutin teemahaastatteluiden

avulla haastateltavien kotona tutussa ympäristössä. Haastattelukertoja oli kaksi noin kahden viikon välein, jotta saisin kattavan haastatteluaineiston.

2 PERHE

2.1 Mitä tarkoitetaan perheellä?

Yleisesti perheeseen ajatellaan kuuluvan isä, äiti ja lapset. Virallisen määritelmän mukaan perheen muodostavat yhdessä asuvat henkilöt, jotka ovat avio- tai avoliitossa tai rekisteröineet parisuhteensa ja heidän lapsensa. Tai toinen vanhemmista lapsineen sekä lapsettomat henkilöt, jotka ovat avio- tai avoliitossa tai rekisteröineet parisuhteensa. Perhe koostuu ainoastaan yhdessä asuvista henkilöistä ja siihen voi kuulua korkeintaan kaksi perättäistä sukupolvea (Tilastokeskuksen www-sivut 2013). Lapselle perhe voi merkitä jotakin aivan muuta kuin virallinen määrittely on, siihen saat-
taa kuulua myös monia muita lähisukulaisia. Lapselle perhe on todella tärkeä asia lapsuudessa ja se on paikka, johon lapsi ensimmäisenä saapuu syntyessään. Perheessä lapsi omaksuu sosiaalisia taitoja ja saa valmiudet toimia erilaisissa tilanteissa. Ensimmäisen tunteen, että kuuluu johonkin lapsi saa kodissaan perheen keskellä. Ihmisen tärkein voimavara on perhe, johon liittyy paljon odotuksia yhteenkuuluvuudesta, turvasta, riippuvuudesta, omistamisesta ja kaikkien tarpeiden tyydyttämisestä. Jokainen perhe on ainutlaatuinen kokonaisuus, joilla on omat norminsa, tavoitteensa, yksii-
tyisyytensä, arvonsa ja ihmissuhteensa. Lapsen pohja ihmissuhteille rakentuu hänen ensimmäisistä kokemuksistaan lapsuudenkodissaan. Sieltä tulee perusta mitä hän ihm-
misiltä tulevaisuudessa odottaa, miten hän asennoituu toisiin ja miten hän tuntee toi-
sia kohtaan. Perheessä ihmissuhteet ovat ainutlaatuisia ja ne muodostavat monia ala-
ryhmiä, joita ovat muun muassa sisarusten väliset suhteet. (Jarasto & Sinervo 1997, 129.) Vanhemmiltaan lapsi oppii sukupuoliroolit, parisuhdemallin ja tavan kasvattaa lapsia. On osoitettu näiden kulkevan sukupolvelta toiselle sosiaalisena perintönä. Siksi onkin tärkeää, että lapselle järjestetään tilanteita, joissa hän pystyy tapaamaan isovanhempiaan sekä muita suvun iäkkäämpiä jäseniä. (Hurme 1998, 149-156.)

2.2 Sijaisperhe

Sijaisperhe koostuu usein kahdesta vanhemmasta sekä heidän biologisista lapsistaan, sijaisperheenä voi toimia myös yksinhuoltaja tai uusperhe eikä se myöskään vaadi perheeltä omia biologisia lapsia. Mikäli sijaisperheessä on biologisia lapsia niin tuo se mukanaan omat haasteensa, johon vanhempien on osattava etukäteen varautua. Sijaisperheille on tarjolla erilaisia valmennuksia, jollainen tulee suorittaa ennen sijaisperheeksi ryhtymistä. Tunnetuin valmennus sijaisperheille on PRIDE-valmennus, joka antaa tietoa sijais- ja adoptiovanhemmiksi ryhtyville sekä rohkaisee kohtaamaan erilaisuutta. Valmennuksen tavoitteena on auttaa perheitä, jotka harkitsevat sijais- tai adoptioperheeksi ryhtymistä tekemään tietoon perustuvan päätöksen yhdessä kouluttajien kanssa. Valmennus koostuu yhdeksästä ryhmätapaamisesta, joissa on aina oma teema käsiteltävänä, johon liittyy myös aina kotitehtäviä. Valmennukseen sisältyy myös perhekohtaisia tapaamisia. Kouluttajina valmennuksissa toimivat aina yhdessä lastensuojelun sosiaalityöntekijä ja sijaisvanhempi. (Pesäpuu ry:n [www-sivut](http://www.pesapuury.fi) 2013.) Perheet ovat usein toimineet ensin tukiperheinä ja heillä on ollut viikonloppu- tai kesälapsia, josta siirtyminen sijaisperheeksi käy helposti huomaamatta. Uusista sijaisperheistä on myös jatkuvasti pulaa ja heitä aktiivisesti etsitään.

Sijaisperhe on monelle varmasti tutumpi sana kuin ammatillisessa käytössä oleva perhehoito. Tällä tarkoitetaan lapsen hoidon, kasvatuksen ja muun ympärivuorokautisen hoidon järjestämistä yksityiskodissa, lapsen oman kodin ulkopuolella. Näitä lasten ja nuorten perhehoitajia kutsutaan sijaisvanhemmiksi. (Sosiaaliportin [www-sivut](http://www.sosiaaliportti.fi) 2013.) Perhehoitajasta, jolla on alalle soveltuva koulutus, puhutaan ammatillisena perhehoitajana. Myös kouluttamaton henkilö voi toimia perhehoitajana, mikäli hän kokemuksensa tai henkilökohtaisten ominaisuuksien perustella siihen on soveltuva. Sijaisperheeksi ryhtyminen on kuitenkin kiinni paljon henkilön omasta kiinnostuksesta asiaa kohtaan ja henkilön omasta luonteesta. Tavallaan sijaisvanhempana toimimista voisi kutsua kutsumusammattiksi. Sijaisvanhemmat voivat jatkaa myös työssäkäyntiä kodin ulkopuolella, vaikka heillä asuisi sijaislapsia. Aluksi kuitenkin ainakin toisen vanhemmista olisi hyvä olla poissa työstä, jotta sijaislapsi pääsee asettumaan uuteen perheeseen. Sijaisperheenä voi toimia myös sijoitetun lapsen sukulainen, jolloin sitä kutsutaan sukulaissijoitukseksi. Tällöin sijoitettava lapsen lähisuvusta on löytynyt perhe, jonne lapsi on voitu sijoittaa. Lasten sijoitusta suunniteltaessa

sosiaaliviranomaisen tuleekin kartoittaa sukulaisverkosto ja mahdollisuudet lapsen sijoittumisesta sukulaisen luo. Sukulaissijoituksen avulla pystytään takaamaan sukulaissuhteiden jatkuvuus ja lapsi pystyy jatkamaan elämää tutussa ympäristössä. Aina sukulaissijoitukset eivät kuitenkaan ole mahdollisia ja lapsen edun mukaisia.

Sijaisperhe-käsite on noussut esille ja on ajankohtainen vuoden 2012 alussa voimaan astuneen lastensuojelulakimuutoksen myötä. Sijaishuoltopaikan valinnassa tulee kiinnittää erityistä huomiota huostaanoton perusteisiin ja lapsen tarpeisiin sekä lapsen sisarussuhteiden ja muiden läheisten ihmissuhteiden ylläpitämiseen ja hoidon jatkuvuuteen. Lisäksi tulee mahdollisuuksien mukaan ottaa huomioon lapsen kielellinen, kulttuurinen sekä uskonnollinen tausta. Laitoshuoltoa järjestetään, jos lapsen sijaishuoltoa ei voida järjestää lapsen edun mukaisesti riittävien tukitoimien avulla perhehoidossa tai muualla. (Lastensuojelulaki 417/2007, 50§.) Sijoitettavan lapsen on hyvä kasvaa sijaisperheessä laitoshoidon sijaan, mikäli siihen on mahdollisuus. Sijaisperheessä hän saa elää kodinomaisessa ympäristössä ja kasvaa osaksi perhettä. Hänen ympärillään on pysyviä aikuisia eikä ne vaihdu usein kuten laitoksessa vaihtuisi ja perhe on usein myös pysyvämpi hoitopaikka kuin laitos. Perheessä pieni koko laitokseen verrattuna mahdollistaa lapselle annettavan enemmän hoivaa ja yksilöllistä huolenpitoa. (Hurme 1998, 156.)

3 BIOLOGINEN LAPSI

3.1 Biologisen lapsen elämä sijaisperheessä

Biologisella lapsella tarkoitan työssäni sijaisperheen vanhempien yhteisiä lapsia tai jommankumman vanhemman biologista lasta. Biologisiin lapsiin sijaisperheessä on kiinnitetty liian vähän huomiota ja heistä löytyy yllättävän vähän tietoa. Sijaisperheen biologisella lapsella on kuitenkin suuri rooli kun perheeseen muuttaa sijaislapsi. Hän on saattanut tottua olemaan aiemmin perheen ainut lapsi ja saanut jakamattoman huomion, jolloin huomion jakaminen saattaa tuottaa ongelmia. On kuitenkin myös sijaisperheitä, joissa on entuudestaan jo useampi biologinen lapsi, tällaisessa tapauk-

sessä lapset ovat usein jo tottuneet jakamaan huomion. Mustasukkaisuus sijaislapsia kohtaan on varmasti biologisille lapsille yleistä ja esiintyyhän sitä muutenkin sisarus-ten välillä. Mustasukkaisuutta voi kuitenkin vähentää kun perheen biologiset lapset saavat jatkaa elämäänsä kuten ennenkin, vaikka sijaislapsi on heille muuttanut. On täysin normaalia, että biologiset lapsetkin oireilevat aluksi ja se on täysin hyväksytävää sekä ymmärrettävää. Lapset joutuvat melkoiseen myllerrykseen ja sijaislapsi ei ehkä ollutkaan heille sitä mitä he odottivat. He saattoivat odottaa leikkikaveria, eivätkä ymmärtäneetkään sen jääneen heille pidemmäksi aikaa. Hämmennystä saattaa aiheuttaa myös epätietoisuus sijoituslapsen pysyvyydestä. Perheen vanhemmatkaan eivät aina pysty kertomaan miten kauan sijaislapsi perheessä on, onko asuminen vain väliaikaista vai pysyvää. Biologiset lapset saattavat joutua myös uusien yhteiskunnal-listen ongelmien eteen, joita uusi lapsi tuo perheeseen mukanaan. Sijaislapsi saattaa kertoa myös vaikeita asioita itsestään sekä eletystä elämästään, joihin ei perheessä ole ennen törmätty. Biologisten lasten saattaa olla vaikea ymmärtää niitä ja noudattaa vaitiolovelvollisuutta. Lapsille tulisi kertoa, ettei kaikista asioista tulisi enää pu-hua kodin ulkopuolella kuten ennen. Lasta ei kuitenkaan voi kieltää puhumasta, eikä häntä pidä syyllistää mikäli hän on niistä puhunut. Nämä ovat varmasti jokaiselle si-jaisperheelle haastavia asioita, jotka tulee ottaa jo hyvissä ajoin puheeksi perheen biologisten lasten kanssa. (Laurila 1993, 166-167.)

Perheissä, joissa on useampi lapsi, on normaalia, että vanhemmat sisarukset kasvat-tavat nuorempia ja välillä kovakouraisestikin. Siksi usein sijaisperheisiin pyritään sijoittamaan lapsi nuorimmaksi, jolloin perheen biologiset lapset saavat apukasvatta-jan aseman. Perheen biologiset lapset muokkaavat nopeasti sijaislapsen käytöstä, mi-käli siihen on aihetta. Sijaisperheen vanhemmat ymmärtävät poikkeavuuden pidem-pään ja siksi eivät sitä lähde heti muokkaamaan. Biologisilla lapsilla on tärkeä rooli sijaislapsen kasvattamisessa, vaikka päävastuu onkin vanhemmilla. He osallistuvat kasvatukseen perheen mukana ja kokevatkin olevansa jonkinlaisessa kasvatusvas-tuussa kun sijaislapsi heille muuttaa. Biologiset lapset saavat kotoaan arvokkaan ar-vopohjan kun kasvavat keskellä sijaisperheen elämää. He oppivat ymmärtämään ettei raha ole tärkeää, vaan ihmiset ja ihmisiä tulee auttaa, vaikkei siitä itse hyötyisi. Tällä kotoa saadulla elämisen mallilla on todettu olevan vaikutusta lapsen myöhempään käyttäytymiseen sekä ammatinvalintaan ja elämänasenteeseen. Sijaiskodissa täyty-vät usein myös elementit, joiden on tutkittu vaikuttavan siihen millaisissa perheissä

kasvaneista lapsista tulee aikuisena ihmisiä, jotka pystyvät auttamaan muita ja asettamaan muiden edun omansa edelle. (Laurila 1993, 168.)

3.2 Biologisen lapsen huomioiminen osana prosessia

Tietoa ei juuri löytynyt, jossa olisi huomio kiinnitetty erityisesti biologisiin lapsiin sijoitusprosessissa. PRIDE-valmennuksen yhteydessä mainitaan perheen tukeminen kokonaisuudessaan, mutta ei yksilöidä perheen biologisia lapsia. Muutamassa aiemmassa tutkimuksessa on käsitelty PRIDE-valmennusta ja biologisten lasten osuutta siinä. Aiemmissa tutkimuksissa käy ilmi, että biologisiin lapsiin kiinnitetään liian vähän huomiota ja tässä olisi selvä kehittämiskohta. Pesäpuu ry onkin kiinnittänyt asiaan huomion ja pilotoinut biologisille lapsille sekä nuorille PRIDE-valmennukseen omia valmennuksia, jotka ovat osa aikuisten valmennusta. Koulutuksen tarkoituksena on valmentaa perheen biologisia lapsia ja nuoria sijaissisaruu-teen. Tällä tavoin myös biologisille lapsille annetaan mahdollisuus esittää kysymykset ja tuoda tunteensa esille perheen harkitessa sijaisperheeksi ryhtymistä. Pesäpuu ry on julkaissut uutisen asiasta verkkosivuillaan 17.12.2012 ja sijaissisarten ryhmänohjaajien koulutus alkaa tammikuussa, jonka jälkeen pystytään alkamaan myös biologisia lapsia valmentamaan. Pesäpuu ry on valmistanut myös materiaalia liittyen sijaissisaruu-teen, jota käytetään myös osana PRIDE-valmennusta. (Pesäpuu ry:n www-sivut 2013.) Biologisen lapsen huomioiminen on todella tärkeä asia, johon pitkään on jo kaivattu kehitystä ja nyt on ainakin askel menty eteenpäin asian suhteen. Kehittämistä tulee kuitenkin jatkaa ja kuunnella siinä osana myös biologisia lapsia, jotka ovat asiassa asiantuntijoita. He ovat tärkeä joukko, joka helposti unohtuu kiireisen sijoitusprosessin aikana.

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

4.1 Tutkimuksen tehtävä

Huomiota kiinnitetään enemmän sijaislapsiin kuin perheen biologisiin lapsiin ja heihin liittyviä tutkimuksia on tehty huomattavasti vähemmän kuin sijaislapsiin kohdistuvia. Muutos elämässä kun sijaislapsi perheeseen muuttaa on varmasti yhtä suuri niin sijais- kuin biologisellekin lapselle. Tutkimukseni tehtävänä on kerätä perheen biologisten lasten näkemyksiä sijaisperheessä elämisestä ja kasvamisesta sekä heidän suhteestaan perheessä asuviin sijaislapsiin. Halusin myös tietää millaisia tukitoimia heille on tarjottu, onko niille ollut tarvetta ja millaisia ne olisivat voineet olla. Halusin saada myös sijaisperheiden biologisten lasten ääntä kuuluviin ja tuoda esille heidän kokemuksiaan. Haluaisin heihin myös kiinnitettävän enemmän huomiota tulevaisuudessa tärkeänä osana sijaisperhettä.

Lähdin lähestymään asiaa laadullisen tutkimuksen avulla ja tutkimuskysymyksiksi muodostuivat seuraavat:

1. Miten biologiset lapset otetaan sijaisperheissä huomioon kun sijaislapsi muuttaa perheeseen?
2. Mitä ajatuksia sijaisperheessä eläminen heissä herättää?
3. Oliko biologisille lapsille tarjottu jossain vaiheessa tukea tai olisivatko sitä kaivanneet?

4.2 Tutkimuksessa käytettävät menetelmät

4.2.1 Teemahaastattelu

Opinnäytetyöhöni liittyvät haastattelut päätin toteuttaa teemahaastatteluina. Koin teemahaastattelun sopivaksi menetelmäksi kun se toimisi eräänlaisena keskusteluna,

jossa vuorovaikutuksen avulla pyrin saamaan selville minua kiinnostavat asiat haastateltavasta. Tätä kautta myös haastateltavalla oli mahdollisuus saada äänensä kuuluviin ja tämä oli tärkeää opinnäytetyössäni. (Eskola & Vastamäki 2001, 24-25.) Valitsin kolme teemaa, joista lähdin miettimään kysymyksiä. Valitsin haastattelun teemoiksi seuraavat; ennen ensimmäisen sijaislapsen tuloa, ensimmäisen sijaislapsen tulo ja nykyhetki. Teemat valitsin sen mukaan, että ne etenisivät loogisesti, jolloin haastattelu etenisi luontevasti. Haastateltavien ikähaarukka oli melko suuri, joten kysymyksiä pohtiessa piti miettiä tarkkaan, että ne olisivat kaikille ymmärrettävät. Haastatteluissa minulla oli mukana tukilista, jossa oli merkitty teemat sekä tukisanoja, muttei valmiita kysymyksiä.

Tutkimukseni kohteena ovat sijaisperheen biologiset lapset, jotka ovat ensimmäisen sijaislapsen tullessa olleet alle 10- vuotiaita. Halusin nimenomaan tietää miten he ovat kokeneet sijaislapsen muuton kun ovat olleet vielä itsekin lapsia ja asuneet osana perhettä. Haastateltavia lähdin tavoittamaan Pirkanmaan perhehoitoyhdistyksen kautta, joka välitti sähköpostini yhdistyksen sijaisperheille. Sain heidän kauttaan haastateltavaksi kuusi sijaisperheen biologista lasta eri puolilta Pirkanmaata. Mukana oli perheen ainoita biologisia lapsia sekä sisaruspareja. Haastateltavien ikähaarukka olikin melko suuri, haastateltavat olivat iältään 8-21 vuotiaita haastatteluhetkellä. Nuorin oli ollut vain 2-vuotias kun ensimmäinen sijaislapsi oli heille muuttanut. Haastattelu toteutettiin heidän kodeissaan, jolloin ympäristö oli tuttu ja turvallinen. Pyrimme etsimään rauhallisen paikan, jossa ei olisi häiriötekijöitä. Olin varannut jokaiselle haastattelulle aikaa 30–45 minuuttia ja se riitti hyvin haastatteluiden toteuttamiseen. Haastattelukysymyksiä haastateltavat eivät olleet etukäteen nähneet, joten ne tulivat esille vasta haastattelutilanteessa. Taustatietoina haastateltavilta kysyin heidän ikänsä sekä minkä ikäinen hän oli ollut kun ensimmäinen sijaislapsi oli heille muuttanut. Teemahaastatteluun kuuluu myös haastattelujen tallentaminen, jotta haastattelu saadaan sujumaan nopeasti ja ilman katkoja (Hirsjärvi & Hurme 2000, 92). Haastatteluissa minulla olikin mukana nauhuri, jolla tallensin haastattelut ja tästä keskustelin jokaisen haastateltavan kanssa ennen haastattelun aloittamista. Nuorimmille haastateltaville esitin myös mahdollisuuden kuunnella omaa ääntään nauhureista, jotta se ei tuntuisi niin jännittävältä. Minulla oli tarkoituksena haastatella jokaista kaksi kertaa muutaman viikon välein, jotta saisin mahdollisimman kattavan aineiston. Ensimmäinen haastattelukerta oli tilanteena uusi sekä haastattelijalle, että haasta-

teltavalle ja olimme entuudestaan tuntemattomia toisillemme, jolloin jännityksellä on suuri vaikutus. Ensimmäisen haastattelukerran jälkeen käsittelin aineiston ja pohdin tarkentavia kysymyksiä. Toisella haastattelukerralla, joka tapahtui kolmen viikon kuluttua, kävimme läpi samat haastattelukysymykset kuin ensimmäiselläkin kerralla, joihinkin kohtiin esitin etukäteen pohtimiani tarkentavia kysymyksiä. Koin toisen haastattelukerran tarpeelliseksi osaksi myös sen takia, että toisella haastattelukerralla voisi haastateltavalle tulla uusia asioita mieleen. Hänellä olisi aikaa pohtia haastatteluiden välissä kysymyksiä, olisimme myös jo tutumpia keskenään ja tunnelma voisi olla vapautuneempi. Toisella haastattelukerralla huomasin haastattelun olevan jo vapautuneempi, mutta uusia asioita ei paljoa noussut esille. Emme kaikkien haastateltavien kanssa kuitenkaan saaneet sovittua toista haastattelukertaa, joten osaa haastattelun vain kerran.

4.2.2 Aineiston analyysi

Haastatteluaineistoa purkaessani poimin sieltä vain oleelliset asiat, jotka liittyvät tutkimukseeni. Haastatteluissa tuli paljon esille myös muita lapsiin ja heidän perheisiinsä liittyviä asioita, joita en purku vaiheessa ottanut mukaan. Kiinnitin kuitenkin huomiota äänenpainoihin ja muihin puheessa havaittaviin eleisiin. Purin aineiston mahdollisimman nopeasti haastattelun jälkeen, jotta voisin merkitä muistiin myös tekemiäni havaintoja haastatteluhetkellä. Huomasin tästä olevan hyötyä, koska pystyin hyvin palaamaan haastatteluhetkeen kuunnelllessani haastattelua ja monia asioita nousi esiin, joita en haastatteluhetkellä havainnut. Kun ajan kanssa pystyi aineistoon perehtymään, niin asioihin kiinnitti erilailla huomiota. Haastatteluaineiston purkamisen jälkeen lähdin sitä selventämään eli poimin puretusta haastatteluaineistosta pois epäolennaiset asiat ja päädyin luokittelemaan aineistoa. Luokittelin aineiston tutkimuskysymysteni pohjalta ja järjestelin purkamani aineiston uudelleen. Luokittelun avulla pystyin löytämään aineistosta olennaiset asiat ja luomaan kokonaisuuksia. Minulle muodostui kolme kokonaisuutta, jotka vastasivat tutkimuskysymyksiini. Haastatteluaineiston suppeudesta johtuen lähdin tulkitsemaan luokiteltua aineistoa omasta ajatusmaailmastani käsin ja luomaan omia tulkintoja aineistosta. Etsin kokonaisuuksista yhtäläisyyksiä tai eroavaisuuksia ja näitä lähdin pohtimaan. (Hirsijärvi ym. 2000, 135-137) Haastatteluaineistoni sisälsi paljon yhtäläisyyksiä, jolloin aineistosta

pystyi helposti tekemään päätelmiä. Etsin haastatteluaineistosta yhtäläisyyksiä, joka tukisi teorial tietoa tai aiemmin tehtyjä tutkimuksia.

4.3 Haastattelututkimukseni haasteellisuus

Haasteena haastatteluissa oli haastateltavien nuori ikä. Lasten haastattelu on erilaista kuin aikuisten haastattelu. Ennen haastatteluihin ryhtymistä minun tuli perehtyä lasten haastattelun haasteellisuuteen. Lasta haastateltaessa ei pidä olettaa, että käsitteet ovat lapselle tuttuja. Lapselta on selvitettävä tuntee ko hän haastattelijan käyttämiä käsitteitä. Monet aikuiselle täysin tutut käsitteet ovat lapselle täysin outoja. Haastatteluissa pyrin aina hieman kertomaan käsitteestä ja avaamaan sitä lapselle kysymystä esittäessä. Mikäli tuntui, ettei haastatettava ymmärrä käsitettä tai ymmärsi sen väärin, niin pyrin esittämään kysymyksen toisella tavalla. Haastattelijan tulisi olla kiinnostunut kaikesta mitä haastatettava kertoo, vaikka se menisi kauas aiheesta. Haastattelutilanteessa näitä tilanteita tuli esiin ja annoin lapsen rauhassa kertoa loppuun, jonka jälkeen vasta pyrin palaamaan alkuperäiseen teemaan ja jatkamaan haastattelua siitä. Lapsille on myös tyypillistä vastata ”en tiedä”, jos eivät ymmärrä kysymystä tai kuvittelevat ettei haastattelijaa siedä kuulla vastausta. Näissä tilanteissa pyrin aina tarkentamaan mitä hän ei tiedä ja esitin oman tulkintani. Se auttoi lasta jatkamaan asiasta ja sain varmuuden, että hän oli kysymyksen ymmärtänyt oikein. Lasta haastateltaessa on syytä myös muistaa mitä lapsi on sanonut aiemmin, koska lapsen muisti on hyvä. Haastateltavat muistivat toisella haastattelukerralla mitä olin kysynyt ja mitä olivat vastanneet. Jouduin myös toisen haastattelukerran aikana muistuttamaan, ettei kysymyksiin tarvitse vastata täysin samanlaisesti kuin viimeksi, vaan mitä ajatuksia on tällä hetkellä. (Hirsjärvi ym. 2000, 128-131.)

Haastatteluaineisto jäi hyvin niukaksi kun haastateltavat kertoivat asiastaan hyvin vähän haastattelututkimuksessa. Osasyynä tähän haastatteluaineiston niukkuuteen oli varmasti haastateltavien nuori ikä suhteessa asiaan, josta heitä haastateltiin. Haastavaa oli myös kysyä ajasta, jolloin he olivat olleet todella nuoria. Nuorin haastatettava kun oli ollut vasta 2-vuotias sijaislapsen heille muuttaessa, jolloin on selvää, että asiasta on vaikea muistaa mitään. Mikäli haastateltavista olisi useampi ollut aikuinen, niin aineistoa olisi varmasti kertynyt enemmän. Aikuisten haastateltavien kanssa

pääsi keskustelemaan syvällisemmin asiasta ja he pystyivät sitä paremmin tuomaan sanallisesti esiin. Mikäli haastateltavat olisivat saaneet kysymykset etukäteen, niin haastatteluaineistoa olisi voinut kertyä enemmän. Haastateltavilla olisi ollut enemmän aikaa pohtia kysymyksiä kun nyt ne tulivat heille melko yllättäen. Nuorempien haastateltavien kohdalla tämä ei olisi ollut yhtä merkityksellinen kuin vanhempien.

5 TULOKSET

5.1 Biologisten lasten huomioonottaminen

Kysyin haastateltavilta kysymyksiä liittyen aikaan, jolloin sijaislasta ei vielä perheessä ollut. Kysyin heiltä miten asiasta heille kerrottiin, miten paljon aiemmin ja miltä se tuntui. Osa haastateltavista oli ollut tässä vaiheessa vielä niin nuoria, etteivät he muistaneet tarkkaan mitä asiasta oli puhuttu. Kaikki kuitenkin muistivat, että asiasta oli ollut puhetta perheessä. Haastateltavat muistelivat asiasta kerrottaneen yhdestä viikosta-kuukauteen ennen sijaislapsen muuttamista perheeseen, tarkkaa muistikuvaa haastateltavilla ei asiasta ollut. Kysyin heiltä myös, että kysyttiinkö heidän mielipidettään sijaislapsen muuttamiseen perheeseen. Haastateltavat kertoivat, etteivät heidän mielipidettään oltu kysytty oikeastaan, mutta ei se ollut haitannutkaan. Haastateltavien ikään nähden oli ymmärrettävää, ettei mielipiteen kysymistä oltu koettu tärkeäksi. Eräs muisti äitinsä tulleen kysymään: ”Miltä tuntuisi, jos perheeseen tulisi uusi lapsi?”, johon haastateltava muisti vastanneensa: ”Kelpaa...ei haittaa..”. Mielenkiintoista olisi ollut kuulla miten vanhemmat olisivat suhtautuneet, jos lapsi olisi kieltävästi vastannut sijaislapsen muuttamiseen. Olisiko asiasta keskusteltu perheen kesken enemmän vai olisiko lapsen mielipide vain sivuutettu. Mielipiteen kysymättä jättämiseen oli suurena syynä varmaankin perheen toimiminen aiemmin tukiperheenä. Vanhemmista tuntui luontevalta siirtymiseltä kun tuttu tukilapsi muuttaa heille kokoaikaisesti asumaan, eivätkä he kokeneet sen mullistavan biologisen lapsen maailmaa. Kukaan haastateltavista ei maininnut valmennuksesta mitään, enkä sitä heiltä erikseen edes kysynyt tai johdatellut haastatteluissa aiheeseen. Vanhemmilta en taustatietoina kysynyt ovatko he käyneet valmennusta, koska en kokenut asiaa oleelliseksi

tutkimuksessa. Tarkoitukseni oli kiinnittää huomio lapsiin ja heidän kauttaan saada tietoa. Aiemmin mainitsemassani PRIDE-valmennuksessa on kiinnitetty tähän huomiota nyt vasta ja he ovat ottamassa jatkossa perheen biologisia lapsia enemmän huomioon jo valmennusvaiheessa. Haastattelun vastauksista voisi päätellä, että biologisten lasten huomioon ottaminen tulee tarpeeseen, vaikka eivät mainitse mielipiteen kysymistä merkitykselliseksi.

Haastattelussa halusin myös tietää miten he kokivat huomionjakamisen kun sijaislapsi perheeseen muutti. Halusin haastateltavien kertovan miten he kokivat sen ja kokivatko jäävänsä vähemmälle huomiolle. Pääasiassa haastateltavat olivat kokeneet, etteivät olleet jääneet vähemmälle huomiolle sijaislapsen muutettua heille. Osa haastateltavista oli sisarustensa kanssa jo aiemmin tottunut jakamaan huomion, joten siitä ei ollut tullut ongelmaa. Eräs haastateltava kertoi jääneensä ehkä vähän vähemmälle huomiolle kuin aiemmin ja nosti eteen myös sääntöjen muuttumisen perheessä kuin lapsi heille muutti. Teini-ikäisen säännöt ovat varmasti erilaiset kuin mihin nuoremmat lapset ovat tottuneet. Teini-ikäinen tarvitsee enemmän rajoja ja aluksi säännöt saattavat olla hyvinkin tiukat. Tämä varmasti ihmetyttää biologisia lapsia kun eivät ymmärrä teini-ikäisen käytöstä. Esille vastauksissa nousi myös sana tasapuolisuus ja he kertoivat miten kaikkia kohtaan oli tasapuolisia oltu koko ajan. Sijaislapselle saatettiin olla kateellinen kun hän sai arvokkaita lahjoja biologisilta vanhemmiltaan, tämä on kuitenkin täysin normaalia sisarusten välillä. Kateus ja kilpailu voi olla sisarusten välillä myönteistä ja rakentavaa. Tämä kuitenkin edellyttää, että sisarukset ovat syntyneet rakastavaan ja turvalliseen perheeseen, jossa kaikki saavat yhtä paljon rakkautta ja huomiota. (Schönbeck 2009, 179.)

5.2 Ajatuksia sijaislapsesta

Haastatteluissa tuli esille, etteivät kaikki tienneet tarkalleen mitä tämä sijaislapsi tarkoitti: ”kyl siinä sai miettiä mikä se sijoituslapsi oikein on”. Heille kuitenkin oli ollut selvää, että perheeseen on muuttamassa uusi lapsi. Osa perheistä oli aiemmin toiminut tukiperheenä ja tämä tuttu lapsi muuttikin heille kokoaikaisesti, jolloin sijaislapsi ei ollut biologisille lapsille täysin vieras. Eräs haastateltavista totesikin: ”tunnettiin se

aika pienestä ku se oli ollu meiän tukiperheessä”. Eräs taas kommentoi sen olevan ”outoa”, mutta toinen taas ”varmaan kivaa kun saa uuden leikkikaverin”. Eräs muisteli silloin myös varmaan jännittäneen. Ajatukset eivät hirveästi haastateltavilla eronneet toisistaan, mutta huomasin yhteyden niiden välillä, jotka muistivat paremmin perheessä olleen asiasta puhetta. Perheet joissa oli asiasta puhuttu, niin lapset kokivat enemmän asian positiivisena, kun taas perheet, joiden lapset eivät muistaneet asiasta olleen puhetta paljoakaan, toivat enemmän esille ”outoa”-kommentteja. Tähän epätietoisuuteen voisi jo valmennusvaiheessa kiinnittää huomiota biologisten lasten kanssa asiaa työstämällä ja kertomalla mistä todellisuudessa on kyse.

Entä sitten kun sijaislapsi muutti uuteen kotiinsa, miltä se oli biologista lapsista tunnut? Eräs koki sen tuntuneen ”oudolta, ett joku vieras henkilö jää kotiin”. Haastateltavat myös muistelivat tuntuneen oudolta kun toisesta perheestä jonkun toisen lapsi muuttaa toiseen perheeseen. Kaikki haastateltavat olivat tässä vaiheessa olleet vielä melko nuoria, jolloin heidän oli vaikea ymmärtää miksi joku lapsi haluaa muuttaa pois oman perheensä luota. He eivät kuitenkaan kokeneet negatiivisena asiana, että sijaislapsi heille muutti. Muistiin oli jäänyt myös sijaislapsen itkun ja huudon määrä kun oli perheeseen muuttanut. Esiin nousi kuitenkin nuorempien haastateltavien kohdalla kaverit ja heille asiasta kertominen. Kavereille usein kerrottiin, ettei kyseessä ole ”oikea sisarus” vaan se vain asuu heillä. He kokivat tärkeäksi kertoa, ettei heidän äitinsä ollut synnyttänyt häntä ja siksi ei ollut oikea sisarus. Kuitenkin he kokivat tämän sisarukseksi perheen sisällä.

Pääasiassa biologiset lapset kuitenkin olivat alusta alkaen kokeneet, että heille tulee uusi sisarus ja olivat sijaislapsen ottaneet heti osaksi perhettä. Perhekuviota muuttaa valtavasti nuoremman sisaruksen syntymä perheeseen ja tähän voi verrata myös sijaislapsen muuttoa perheeseen. Sisarusten väliset suhteet ovat hyvin ainutlaatuisia, ne sisältävät valtavasti ristiriitaisia tunteita. Sisarusten välisissä suhteissa kukoistavat rakkaus, kateus, kilpailu ja mustasukkaisuus, näitä biologiset lapset toivat kuitenkin hyvin vähän esille suhteessa sijaislapseseen. (Jarasto ym. 1997, 137.) Biologiset lapset kokivat sijaislapset heidän sisaruksikseen ja suurimmalle osalle he olivat olleet niitä koko ajan. Eräs, jolle asia oli aluksi tuntunut ”oudolta” niin kertoi: ”no nyt tuntuu siltä, että se on ihan tavallinen perheenjäsen, ettei se tunnu yhtää oudolta”. Vastauksista voi päätellä heidän ottaneen sijaislapsen nopeasti osaksi perhettä. He olivat kas-

vaneet yhteen sijaislasten kanssa ja muotoutuneet yhdeksi perheeksi. Henkilöiden kasvaessa yhdessä pienestä saakka ja kasvuajastaan suurimman osan, niin heidän vaikutuksensa toisiinsa on samanlainen kuin biologisilla sisaruksilla (Schönbeck 2009, 36-37). Voidaan siis todeta, että sisarusten väliset suhteet ovat ainutlaatuisia, olivatpa he sitten biologisia tai eivät. Jokaisessa perheessä pystyi aistimaan aidon lämmön ja avoimuuden perheen keskellä, joka vain vahvisti tätä biologisten lasten aitoa välittämistä sijaislasta kohtaan.

5.3 Tuen tarve

Haastateltavat eivät muistaneet, että he olisivat saaneet tai heille olisi tarjottu minkäänlaisia tukitoimia missään vaiheessa. Ohimennen mainittiin ohjaajia, muttei heidän kanssaan toimimisesta muistettu paremmin eikä heitä ollut koettu tarpeellisiksi. Nuoremmille haastateltavilla tuki sanana saattoi olla outo, eivätkä siksi osanneet tarkemmin kertoa asiasta. Haastattelutilanteessa pyrin avaamaan mitä sana tarkoittaa ja kysyin asiaa eri tavalla. Kaipaavatko toista aikuista, jonka kanssa tehdä jotain tai puhua. Vastauksista pystyi kuitenkin päättelemään, että olisi kiva kun olisi saanut joltakin aikuiselta jakamatonta huomiota ja jonka kanssa olisi voinut touhuta. Haastateltavat eivät kuitenkaan olisi vaatinut ihmeellistä tekemistä: ” ehkä, oltas menty särkkään tai puistoon”. Eräskin kertoi, ettei sijaislapsen tulo ollut sen ihmeellisempää kuin vauva olisi tullut, joten ei kokenut niitä edes tarpeellisiksi. Todellisuudessa asia saattaa olla sijaisperheissä juurikin näin. Perheeseen muuttaa sijaislapsi jo vauvana ja hänet on biologisten lastenkin helpompi ottaa vastaan. Heillä saattaa entuudestaan olla nuorempia sisaruksia, jolloin vauvan tulo perheeseen on täysin tuttua.

Eräs haastateltava kertoi, ettei ollut kokenut ahdistuksia tai sijaislapsen tuoneen mukanaan mitään ongelmia, joihin olisi ulkopuolista apua tarvittu. Hän oli pystynyt asiasta aina vanhempiensa kanssa keskustelemaan. Esille tuli myös hyvin läheiset välit sukulaisiin, jotka lähes jokainen haastateltava mainitsi. Heidän kanssaan oli kiva ollut tehdä kaikkea ja jutella. Tärkeänä voimavarana haastateltavat mainitsivat myös biologiset sisarukset, joihin oli aina ollut läheiset välit ja joiden kanssa asiasta pystyi puhumaan. Toisaalta olin odottanut, että biologiset lapset, joilla ei ollut sisaruksia, olisivat kaivanneet vertaistukea. He eivät kuitenkaan kokeneet sitä tarpeelliseksi.

Toisaalta haastateltavat olivat myös sen verran nuoria, etteivät vielä osaa ymmärtää vertaistuen merkitystä. Huomasin heidän olevan myös luonteeltaan sen verran avoimia, että asioista heidän on varmasti helppo puhua. Kysyessäni kuka mahdollinen henkilö olisi sellainen, jonka kanssa haluaisitte aikaa viettää, niin usein esille nousi joku henkilö lähisuvusta. Kuitenkaan ei ollut väliä, vaikka henkilö olisi ollut joku täysin ulkopuolinenkin, kunhan hänen kanssaan olisi vain voinut tehdä jotain.

5.4 Yhteenveto

Haastatteluissa nousi esille melko yllättäviä asioita minulle, joita en ollut osannut odottaa. Jokaisella haastateltavalla oli positiiviset kokemukset sijaisperheessä elämisestä sekä sijaislapsesta. Olin odottanut asenteiden olleen hieman negatiivisempia ja ajattelin, että edes jollakin olisi ollut jotakin negatiivista sanottavaa. Kenelläkään ei kuitenkaan ollut juurikaan negatiivista sanottavaa ja kokivat elämän sijaisperheessä positiivisena asiana. Haastatteluista odotin myös nousevan enemmän esille sisarukille tyypillistä kateutta, mutta sitäkin esiintyi hyvin vähän. Olin yllätynyt miten tassa-arvoisiksi he kokivat itsensä perheessä. Olin myös odottanut, että biologiset lapset olisivat kokeneet jäävänsä vähemmälle huomiolle ainakin aluksi kun sijaislapsi heille muutti, mutta näin ei ollut. Tähän mielestäni vaikutti suuresti perheessä olevat sisarukset sekä aiempi toimiminen tukiperheenä. Lapset olivat kasvaneet perheessä, jossa oli totuttu ottamaan avosylin vastaan kotia tarvitsevia. Tämä on mielestäni sijaisperheiden biologisten lasten rikkaus aikuisuudessaan.

Osa haastateltavista oli vielä nuoria ja haastattelutulokset olisivat voineet olla erilaiset, jos kaikki olisivat olleet jo aikuisia. Lapsena he eivät vielä osaa pukea tunteitaan sanoiksi, eivätkä pysty ajattelemaan vielä asioita niin syvällisesti. Tiedostin tämän jo ennen haastatteluja ja olin tähän osannut varautua. Koin kuitenkin saavani arvokasta tietoa myös nuoremmilta haastateltavilta, koska elivät vielä lapsen maailmassa ja sitä kautta pystyin saamaan aitoja kommentteja. Aikuistuneet haastateltavat kuitenkin kertoivat nyt aikuisiällä ymmärtäneen miten hieno asia oli ollut, että olivat kodin pystyneet lapselle tarjoamaan. Näitä kommentteja olisi varmasti tullut enemmänkin esille, jos useampi haastateltava olisi ollut haastatteluhetkellä vanhempi.

Oletin myös, että he olisivat tunteneet tarvitsevansa jonkinlaista tukea elämänsä aikana tai vertaistukea. Ajattelin, että varsinkin ensimmäisen sijaislapsen muutto olisi biologista lasta hämmentänyt. Mutta he olivat kokeneet asian positiivisena ja ottivat uuden perheenjäsenen mielellään vastaan. Nuorimmille varsinkin oli kuitenkin vaikea ymmärtää miksi muutetaan toisen kotiin asumaan, vaikka olisi se oma koti. Kaikki haastateltavat myös pystyivät avoimesti vanhempiensa ja sisarustensa kanssa asiasta puhumaan aina tarpeen vaatiessa, jolloin ei tullut tarvetta ulkopuoliselle henkilölle. Toisaalta myös olin ajatellut, että heillä olisi enemmän ollut tukitoimia tarjolla ja yhteistä tekemistä. Harva haastateltava kuitenkaan kertoi osallistuneensa mihinkään yhteiseen tapahtumaan tai tavanneensa muita sijaisperheen biologisia lapsia. Useampi kertoi, että eivät tienneet olivatko jossakin tällaisessa käyneet, koska eivät tienneet oliko joukossa sijaislapsia. Mielestäni tämä oli hienoa asia ja nosti esille tasavertaisuutta, joka perheissä vallitsi. Tähänkin saattoi kuitenkin vaikuttaa haastateltavien nuori ikä, koska he kokevat kaikki vielä tasavertaisina isossa joukossa eivätkä pidä sijaislasta mitenkään erilaisena asiana. He eivät koe sijaislasta mitenkään erilaisena kuin biologista sisarusta.

Tuloksista voisi tehdä päätelmän, että biologinen lapsi ei koe elämää sijaisperheessä lainkaan erikoisena. He kokevat sen täysin normaaliksi ja suhtautuvat sijaislapseen kuin biologiseen sisareen. Tämä tukee myös aiemmin tehtyä tutkimusta, jossa ehdotettiin ”seurantaohjelmaa”, joka sisältäisi yhteydenpitoa perheeseen sekä lapsille suunnattuja vertaisryhmiä (Kinnunen 2008, 97). Näiden avulla pystyttäisiin aluksi olemaan perheen tukena ja kartoittamaan perheen tuen tarvetta.

6 TUTKIMUKSEN EETTISYYS

Lähestyin sähköpostilla Pirkanmaan Perhehoitajat ry:tä, joka välitti viestini yhdistyksensä jäsenille. Vapaaehtoisilla perheillä oli mahdollisuus lähestyä minua sähköpostitse tai puhelimitse. Painotin jo sähköpostissa luottamuksellisuutta ja haastatteluaineiston hävittämisestä opinnäytetyön valmistuttua sekä painotin myös henkilön yksityisyydensuojan säilymistä. Ensimmäisellä haastattelukerralla kerroin myös jokaisen

haastateltavan lapsen vanhemmalle opinnäytetyöstäni ja sen tarkoituksesta, vaitiolovelvollisuudesta ja luottamuksellisuudesta. Sekä siitä, että tulen nauhoittamaan haastattelut ja aineisto tulee ainoastaan minun käyttööni sekä sen asiallisesta tuhoamisesta opinnäytetyön valmistuttua. Kerroin myös hävittäväni kaiken aineiston työni valmistuttua asianmukaisesti. Esitin vanhemmille myös mahdollisuuden nähdä haastattelukysymykset ennen haastatteluun ryhtymistä. Ennen ensimmäiseen haastatteluun ryhtymistä keskustelin myös haastateltavien kanssa vaitiolovelvollisuudesta ja luottamuksellisuudesta. Kerroin myös nauhoittavani haastattelut, jotka tulevat ainoastaan minun käyttööni ja tuhoan aineiston työni valmistuttua. Kerroin heille myös, ettei heidän nimensä tulisi työssäni esille ja heidän yksityisyytensä tulisi täysin säilymään.

7 POHDINTA

Olen ollut kauan kiinnostunut sijaisperheistä ja arvostan suuresti heidän työskentelyään. Lastensuojelulaitoksissa työskennellessä olen huomannut miten erilainen ja laitosmainen elämä lapsella siellä on verrattuna sijaisperheessä asumiseen. Sijaisperheessä lapsi pystyy asumaan perheessä, jossa ympärillä on pysyviä ihmissuhteita, eivätkä ne vaihdu koko ajan kuten laitoksessa henkilökunta. Olen tutustunut sijaisperheistä kertovaan kirjallisuuteen ja sitä kautta saanut käsityksen sijaisperheistä ja niissä elämisestä sijaislasten kannalta. Havahduin jossakin vaiheessa miten vähän kirjallisuudessa on kerrottu sijaisperheen biologisista lapsista ja heidän elämästään osana sijaisperhettä. Päätin tehdä opinnäytetyöni liittyen sijaisperheiden biologisiin lapsiin ja tuoda heidän äänensä kuuluviin, josta tulikin opinnäytetyöni yksi tavoite. Pääsin haastattelemaan kuutta biologista lasta ja tuomaan julki heidän kokemuksiaan sijaisperheestä. Pääsin tutustumaan heidän perheisiinsä ja he raottivat minulle kokemusmaailmaansa. Sain heiltä arvokasta tietoa, josta toivottavasti on myös muille hyötyä. Alkaessani tekemään opinnäytetyötä ja ennen haastatteluja minulla oli ennakokäsityksiä biologisten lasten kokemuksista sijaisperheessä asumisesta sekä heidän suhteestaan sijaislapsiin. Haastatteluja tehdessä havahduin miten erilaisia kokemuksia heillä oli, kuin olin olettanut. Jokaisessa haastateltavassa perheessä minut otettiin aina lämmöllä vastaan ja olonsa tunsivat tervetulleeksi. Kodeissa oli aistittavissa

aito avoimuus ja välittäminen, joka tuli myös haastatteluaineistossa esiin. Työtä tehdessäni huomasin, etteivät nämä biologiset lapset olleetkaan niin huonossa asemassa kuin olin odottanut. He olivat kasvaneet luonnostaan osana sijaisperhettä, eivätkä kokeneet sitä mitenkään erikoisena. Sijaisperhe oli heille kuin tavallinen perhe ja sijaislapset otettiin perheeseen jäseniksi.

Haastatteluaineistoni ollessa melko suppea, koin sen silti antaneen minulle vastaukset haluttuihin kysymyksiini. Haastatteluihin olisin toisella haastattelukerralla voinut laajentaa teemoja, jotta haastatteluaineistosta olisi tullut kattavampi. En kuitenkaan kokenut sitä silloin ajankohtaiseksi ja oletin haastatteluaineiston olevan toisen haastattelukerran jälkeen laajempi kuin ensimmäisen kerran jälkeen. Toisella haastattelukerralla olimme jo tutumpia keskenämme, niin oletin tämän vaikuttavan ja kerrottavaa olisi ollut haastateltavilla enemmän. Näin ei kuitenkaan ollut ja tähän vaikutti varmasti myös haastateltavien nuori ikä, johon olisin jo haastattelukysymyksissä voinut kiinnittää enemmän huomiota. Haastattelukysymyksissä olisin enemmän voinut kiinnittää myös huomiota nykyhetkeen. Haastateltavat olivat olleet nuoria kun ensimmäinen sijaislapsi oli heille muuttanut, etteivät voineet asiasta paljoa muistaa. Haasteeksi muodostui aineiston käsittely kun aineistoa oli vain vähän käytettävissä ja se hidasti työn etenemistä. Olisin tarvinnut huomattavasti enemmän aikaa aineiston työstämiseen, jotta olisin siitä saanut enemmän irti. Aikaa oli nyt käytettävissä melko rajallisesti, josta johtuen analyysi jäi pinnalliseksi. Tästä johtuen en pystynyt kaikilta osin toteuttamaan työtäni niin kuin olin etukäteen suunnitellut. Haasteellista oli myös teorian tiedon löytyminen ja sen liittäminen haastatteluaineistoon. Työssäni olisin voinut enemmän käsitellä sisaruutta, verraten sitä biologisten lasten ja sijaislasten väliseen sisaruuteen. En kuitenkaan ehtinyt ajallisesti tähän lähtemään perehtymään, vaikka se olisi ollut hyödyllistä.

Sijaisperheiden kanssa työskentelevien toivon tämän myötä kiinnittävän enemmän huomiota näihin perheiden biologisiin lapsiin ja ottamaan heitä enemmän huomioon. Tuloksissa näkyy myös, etteivät biologiset lapset nimeä tuen tarvetta tarpeelliseksi. Varsinkin nuorempiin lapsiin tukea voisi kohdistaa ja erityisesti pohtia miten heille järjestettäisiin aikuisen jakamatonta huomiota. Opinnäytetyötä tehdessäni oli ilo huomata uutinen, että PRIDE-valmennuksessa on asian eteen otettu kehitysaskel ja biologisia lapsia ollaan ottamassa osaksi valmennusta. Kuten aiemmissa tutkimuksis-

sa on käynyt ilmi, niin kehittämistarvetta on ollut pitkään ja siitä on oltu tietoisia. Kehitystyötä on kuitenkin vielä jatkettava ja ottaa osalliseksi siihen biologiset lapset, jotta siitä saataisiin heille kaikki hyöty irti. Mielenkiintoinen aihe olisi varmasti jatkossa tutkia myös sijaisperheiden biologisten lasten ryhtymistä sijaisvanhemmiksi aikuistuttuaan. Löytyykö siihen minkäänlaista yhteyttä, että on itse kasvanut sijaisperheessä.

LÄHTEET

Eskola, J. & Vastamäki, J. 2001. Teemahaastattelu: Opit ja opetukset. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1: metodin valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tukijalle. Jyväskylä: PS-Kustannus, 24-42.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2000. Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Hurme, H. 1998. Perhe kehityksen kontekstina. Teoksessa P. Lyytinen, M. Kor-kiakangas & H. Lyytinen (toim.) Näkökulmia kehityspsykologiaan: kehitys kontekstissaan. Porvoo: Wsoy, 139-156.

Jarasto, P. & Sinervo, N. 1997. Alle kouluikäisen lapsen maailma: elämää varten. Helsinki: Gummerus.

Kinnunen, H. 2008. ”Sehän on niin ku silleesti mun pikkusisko” – sijaisperheiden biologisten lasten kokemuksia sijaissisarudesta. Kuopion yliopisto. Sosiaalityön ja sosiaalipedagogiikan laitos. Pro gradu-tutkielma. Viitattu 6.2.2013.
http://www.pslastensuojelu.fi/opinnaytetyot/henna_kinnunen.pdf

Lastensuojelulaki. 2007. L 13.4.2007/417 muutoksineen.

Laurila, A. 1993. Lainaksi annettu lapsi. Sijaiskoti-kokemuksia ja ajatuksia. Helsinki: Kirjapaja.

Pesäpuu ry:n www-sivut. 2010. Viitattu 4.2.2013. <http://www.pesapuu.fi>

Schönbeck, E. 2009. Vanhin, nuorin vai katraan keskeltä: miten paikka sisarusarjassa vaikuttaa elämääsi? Helsinki: Kirjapaja.

Sosiaaliportin www-sivut. 2013. Viitattu 9.1.2013. <http://www.sosiaaliportti.fi>

Tilastokeskuksen www-sivut. 2013. Viitattu 23.1.2013. <http://www.stat.fi>